

KEHONI ON MINUN

OPAS AIKUISILLE

Pelastakaa Lapset - Rädda Barnen
Save the Children

Lapsilla on oikeus suojeluun seksuaaliväkivallalta

Lapsilla on oikeus suojeluun kaikenlaiselta väkivallalta. Pelastakaa Lapset ry tekee laajaa kansallista ja kansainvälistä yhteistyötä lapsen oikeuksien toteutumiseksi ja toimii aktiivisesti lapsiin kohdistuvan seksuaalisen häirinnän, houkuttelun ja seksuaaliväkivallan torjumiseksi sekä ennaltaehkäisemiseksi. Koulutuksen, vaikuttamistyön ja turvataitokasvatuksen avulla lisäämme lasten ja nuorten sekä lasten parissa työskentelevien ammattilaisten tietoisuutta lapsen oikeudesta suojeluun seksuaaliväkivallalta erityisesti digitaalisessa mediassa.

Pelastakaa Lapset ry:n Nettivihje-palvelu vastaanotti vuonna 2019 noin 3 000 yksittäistä vihjettä liittyen lapsiin kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa todistavaan kuvamateriaaliin ja seksuaaliväkivaltaa sisältävään toimintaan. Noin neljäsosa vihjeistä sisälsi kuva- ja videotallenteita lapsiin kohdistuvasta seksuaaliväkivallasta. Näistä laittomaksi arvioiduista kuvista ja videoista suurin osa (72 %) sisälsi alle 14-vuotiaisiin ja seitsemän prosenttia alle 3-vuotiaisiin lapsiin kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa. Nettivihjeen moniammatillinen asiantuntijatiimi on tehnyt vuodesta 2002 lähtien työtä lasten suojelemiseksi seksuaaliväkivallalta. Asiantuntijat korostavat, että lapsen kanssa keskusteleminen lapsiin kohdistuvasta seksuaaliväkivallasta ja turvataitojen opettaminen ovat tärkeä osa lapsen suojelua ja kasvun turvaamista.

Pelastakaa Lapset on yhteistyössä Pelastakaa Lapset Norjan kanssa sopinut Kehoni on minun -oppaan kääntämisestä ja julkaisusta Suomessa. Tavoitteena on, että lasten parissa työskentelevät ammattilaiset, lasten huoltajat ja kasvattajat saavat tietoa sekä tukea lapseen kohdistuvan seksuaaliväkivallan käsittelemiseen lapsen kanssa. Lasten suojelu ja Nettivihje -toiminnon asiantuntijoiden mukaan on tärkeää tiedostaa, että seksuaaliväkivaltaa kohdistuu myös pieniin lapsiin. Mitä pienemmästä lapsesta on kyse, sitä todennäköisemmin tekijä on lapsen lähipiirissä. Lapselle tulee tarjota tietoa seksuaaliväkivallasta ikä- ja kehitystasoon sopivalla tavalla, jotta lapsi kykenisi tunnistamaan mahdollisen häneen kohdistuvan seksuaaliväkivallan ja kertomaan kokemastaan sellaiselle aikuiselle, joka pystyy häntä auttamaan.

Kehoni on minun -opas on suunniteltu käytettäväksi Ylen tuottaman Kehoni on minun -animaatiosarjan rinnalla. Kaikille lasten kanssa toimiville ammattilaisille tarkoitettu opas on erinomainen väline turvataitojen opettamiseen lapsille. Opas ei korvaa lapsille annettavaa kehotunnetaito- tai seksuaalikasvatusta, vaan on tehty lasten suojelun näkökulmasta. Opas sisältää esimerkkejä keskustelunavauksista ja kysymyksistä, joita lapsella saattaa olla animaatiosarjan jaksoja katsottuaan sekä vinkkejä siitä, kuinka vastata näihin kysymyksiin. Kehoni on minun -animaatiosarja ja -opas on tuotettu Norjassa Pelastakaa Lapset Norjan, Bivrost Filmin, Norjan valtion Lapsi- nuoriso- ja perheosaston (Bufdir) sekä NRK Super -lastenkanavan yhteistyönä. Opetusmateriaali on otettu osaksi opetusta päiväkodeissa ja alakouluissa Norjassa. Animaatio voitti Cannesin Emmy-kilpailun vuonna 2018. Sarja on saanut kiitosta lapsilta, huoltajilta ja opettajilta siitä, että se käsittelee vakavaa aihetta lasten suojelemiseksi selkeällä, kiinnostavalla ja ei-pelottavalla tavalla.

Vaikeneminen ja hiljaisuus eivät tue lapsen oikeutta tulla suojelluksi seksuaaliväkivallalta.

Hanna Markkula-Kivisilta
pääsihteeri

Helsinki
Pelastakaa Lapset

Kehoni on minun

Kehoni on minun -animaatiosarjan ja sen rinnalle tuotetun Kehoni on minun -oppaan tarkoituksena on ennaltaehkäistä lapsiin kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa ja edistää varhaista puuttumista lapsiin kohdistuviin seksuaalirikoksiin. Opas ja animaatiosarja eivät korvaa lapsille annettavaa kehotunnetaito- tai seksuaalikasvatusta, vaan ne on tehty lasten suojelun näkökulmasta. Ennen seksuaaliväkivaltateemaa tulee seksuaalisuutta käsitellä sen myönteisten puolien kautta, lapsen ikä- ja kehitystaso huomioiden. Kehoni on minun -kokonaisuus on tuotettu Norjassa, jossa opetusmateriaali on myös otettu osaksi kansallista opetusta päiväkodeissa ja alakouluissa.

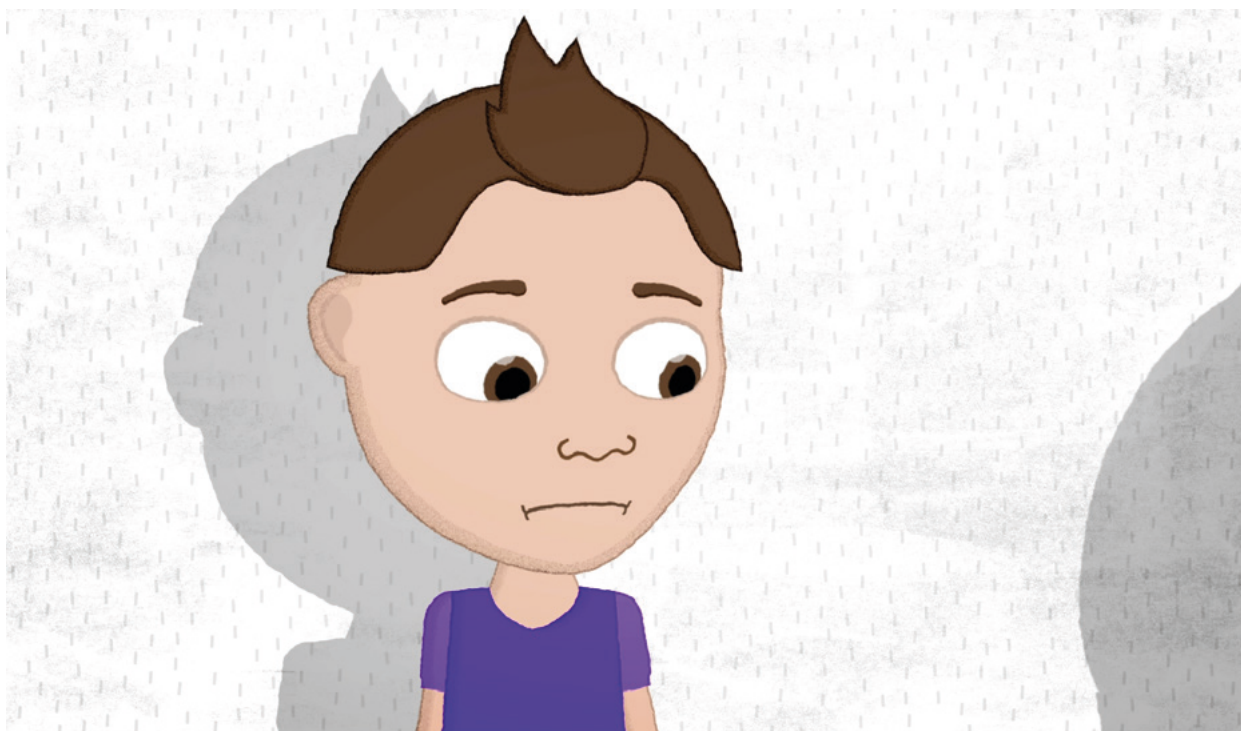
Animaatiosarjan jaksot

Kehoni on minun -animaatiosarja on tarkoitettu lapsille. Neljän eri näkökulman kautta animaatiot tarjoavat lapselle tietoa omasta kehosta, oikeudesta fyysiseen koskemattomuuteen, lapsiin kohdistuvasta seksuaaliväkivallasta ja siitä, mistä lapsi voi saada apua. Suosittelemme, että lapsi katsoo sarjan kaikki neljä jaksoa. Lapsella tulee olla mahdollisuus pohtia näkemäänsä ja kuulemaansa aikuisen kanssa.

Kaikilla Kehoni on minun -animaation jaksoilla on ikäraja. Kunkin jakson ikärajamerkintä on esitetty Ylen palvelussa jakson yhteydessä. Ikärajoja on noudatettava ohjelmaa julkisesti esitettäessä, esimerkiksi opetustilanteissa. Kotioloissa lapsen huoltaja tai muu lapsen hyvin tunteva aikuinen voi katsoa animaatiot suositusikärajoja kolme vuotta nuoremman lapsen kanssa.

Oppaan sisältö

Kehoni on minun -opas on tarkoitettu puheeksiottamisen ja keskustelun tueksi sekä tarjoamaan käytännön ohjeita siihen, miten tukea lasta tunnistamaan häneen mahdollisesti kohdistuva seksuaaliväkivalta. Opas tarjoaa myös apua turvataitojen opettamiseen lapsille. Opas on tarkoitettu erityisesti lasten kanssa työskenteleville ammattilaisille, mutta materiaalia voivat hyödyntää kaikki lasten parissa toimivat aikuiset, kuten vanhemmat, huoltajat ja muut kasvattajat. Oppaan teksti on kirjoitettu siten, että se tukee lapsen kanssa käytävää, lapsen tasoista keskustelua.

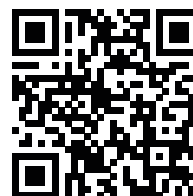

SISÄLTÖ

Alkusanat	2
Ammattilaiselle ja kaikille aikuisille	5
Miksi lapselle kannattaa puhua seksuaaliväkivallasta?	6
Opetuksen suunnittelun tueksi	7
Jakso 1: Oikeus määrätä omasta kehosta	8
Jakso 2: Suomen laki	10
Jakso 3: Minua pelottaa	12
Jakso 4: Lapsi ei ole koskaan syyllinen	14
Muita mahdollisia lasten kysymyksiä	16
Miksi aikuisten on vaikea puhua lapsille seksuaaliväkivallasta?	18
Opettajalle: Opetukseen valmistautuminen	19

Kuvat: Bivrost Film

Anna palautetta Kehoni on minun -oppaasta:
pelastakaalapset.fi/kehonionminun/palaute

Ammattilaiselle:

Kehoni on minun -oppaassa kerrotaan, miten valmistautua animaatiosarjaan pohjautuviin, yksinkertaisiin opetustuokioihin. Opas sisältää lasten kanssa käytävän keskustelun tueksi esimerkkikysymyksiä jokaiseen jaksoon liittyen. Myös itse oppaan teksti on kirjoitettu siten, että se tukee jaksoista käytävää, lapsen tasoista keskustelua. Oppaasta löytyy vinkkejä siihen, miten toimia, jos lapsi kertoo kokemastaan seksuaaliväkivallasta ja kuinka ohjata lapsi tuen sekä avun piiriin. Lapsilla tulee olla mahdollisuus pohtia näkemäänsä ja kuulemaansa sekä kysellä aikuiselta mietityttämään jääneistä asioista. Lapset ovat voineet katsoa jaksoja kotona, joten he saattavat kysellä seksuaaliväkivallasta myös spontaanisti koulussa. Opas kannustaa ammattilaisia puhumaan lapsen kanssa lapsen kehosta, seksuaaliväkivallasta ja oikeudesta fyysiseen koskemattomuuteen. Opas sisältää lisäksi toimintaohjeita seksuaaliväkivaltaepäilyn käsittelyyn.

Euroopan neuvoston yleissopimus lasten suojelemisesta seksuaaliväkivallalta (88/2011, 6. artikla) sekä YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 2. lisäpöytäkirja velvoittavat, että lapset saavat perus- ja keskiasteen koulutuksessa ikä- ja kehitystasoonsa sopien tietoa seksuaaliväkivallasta ja turvataidoista. Lisäksi yleissopimus velvoittaa, että lasten parissa työskentelevillä ammattilaisilla tulee olla riittävää tietoa ilmiöstä ja sen tunnistamisesta. Ammattilaisilla on velvollisuus salassapitosäännöstä riippumatta ilmoittaa lastensuojeluun ja poliisille, mikäli he epäilevät, että lapseen on kohdistunut seksuaaliväkivaltaa. Lastensuojeluilmoitus tulee tehdä aina, kun lapsesta on huoli.

Kaikille aikuisille:

Lapsella on oikeus saada tietoa ja tulla suojelluksi seksuaaliselta häirinnältä, houkuttelulta ja seksuaaliväkivallalta. Tieto auttaa lasta toimimaan ja ilmaisemaan tahtoaan sekä hätäänsä. Lasta pitää myös tukea oppimansa sanoittamisessa.

Lapsella saattaa olla kysymyksiä animaatiot katsottuaan, ja hänelle kannattaa antaa aikaa pohtia ja kysyä, mitä tahansa hän haluaakin. Opas ja siihen kootut kysymykset auttavat valmistautumaan lapsen kohtaamiseen ja aloittamaan keskustelun lapsen kanssa.

Miksi lapsille kannattaa puhua lapsiin kohdistuvasta seksuaaliväkivallasta?

Seksuaaliväkivallalla on pitkäkestoiset haitalliset vaikutukset lapsen fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen kehitykseen. Lapsi saattaa joutua seksuaaliväkivallan uhriksi arkiympäristössään: varhaiskasvatusyksikössä, koulussa, harrastuksissa, kotona tai vierailulla ystävän tai sukulaisen luona. Mitä pienemmästä lapsesta on kyse, sitä todennäköisemmin tekijä on lapsen lähipiiristä. Lapsen arkiympäristön, kuten koulun, aikuiset ovat niitä joille lapset saattavat kertoa heihin kohdistuvasta seksuaaliväkivallasta. Lapsen voi olla helpompi kertoa kokemastaan seksuaaliväkivallasta ystävälleen kuin aikuiselle. Lapsia kannattaa ylipäättään rohkaista puhumaan aikuisille kaikista mieltä hämmentävistä asioista, jotta kynnyks myös seksuaalisesta häirinnästä, houkuttelusta ja seksuaaliväkivallasta kertomiseen madaltuu.

Seksuaaliväkivallan uhriksi joutuneet lapset eivät yleensä uskalla kertoa kokemastaan seksuaaliväkivallasta eri syistä johtuen:

- Lapsi saattaa ajatella, että seksuaaliset teot aikuisen kanssa ovat normaalia kanssakäymistä.
- Aikuinen saattaa tehdä lapselle seksuaaliväkivaltaa esimerkiksi leikin tai uskonnon varjolla, jolloin lapsi ei ymmärrä sitä vääräksi ja vahingolliseksi.
- Lapsi saattaa kokea olevansa yksin ja ajatella, ettei kukaan voi ymmärtää tai auttaa häntä.
- Häpeä ja pelko usein estävät lasta kertomasta seksuaaliväkivallasta.
- Lapsi saattaa pelätä, ettei kukaan kuuntele tai usko hänen kertomaansa todeksi.
- Lasta saatetaan myös uhkailla tai kiristää pitämään seksuaaliväkivaltaa salaisuutena.
- Lapsi saattaa pelätä pahaksi ja tuhmaksi leimautumista tai sitä, ettei hänestä enää pidettäisi.

Lapsella on oikeus saada ikä- ja kehitystasolleen sopivaa tietoa lapsiin kohdistuvasta seksuaaliväkivallasta. Lapselle pitää opettaa, mitä seksuaalinen häirintä, houkuttelu ja seksuaaliväkivalta ovat, jotta hän oppisi tunnistamaan tilanteita, joissa häneen kohdistetaan vääriä ja vahingollisia tekoja. Lapselle on tärkeää opettaa, että hänen pitää aina kertoa tällaisista tilanteista, vaikka useammalle aikuiselle – niin kauan, että joku aikuinen auttaa häntä. Lapselle on tärkeää painottaa, että lapsiin kohdistettu seksuaaliväkivalta on aina kiellettyä ja laitonta, eikä se ole koskaan lapsen syytä.

Opetuksen suunnittelun tueksi

OPETTA- JILLE

Jokaisessa lyhyessä animaatiossa käsitellään: lapsen oikeutta määrätä omasta kehostaan ja sen rajoista, seksuaalisuutta ja lapsiin kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa. Tässä oppaassa on ehdotuksia jokaisen jakson yhteydessä pidettävälle keskustelulle lasten kanssa.

Kaikki jaksot suositellaan katsottavaksi noin viikon kahden sisällä. Lapsille on tärkeää antaa aikaa ja mahdollisuuksia pohtia ja kysellä heitä mietityttäviä asioita heti jakson katsottuaan sekä jaksojen välissä.

JAKSO 1:

Oikeus määrätä omasta kehosta

► SIVU 10

AIHEALUEET:

- Sinä päätät omasta kehostasi.
- Voit tuntea kehossasi monenlaisia hyviä tunteita.
- Kerro aikuiselle, jos joku tekee kehollesi jotakin hämmäntävää.

JAKSO 2:

Suomen laki

► SIVU 12

AIHEALUEET:

- Lait koskevat kaikkia. Lait kertovat meille, mikä on sallittua ja mikä ei.
- Lait määräävät, että aikuisten tulee huolehtia lapsista ja etteivät aikuiset saa satuttaa lapsia.
- Lain mukaan aikuinen ei saa koskea sopimattomalla tavalla lapsen sukuelimiä.

JAKSO 3:

Minua pelottaa

► SIVU 14

AIHEALUEET

- Mitä voit tehdä, jos pelkää joutua tai jos joku pelottelee tai uhkailee?
- Mistä sinulle tulee turvallinen olo?

JAKSO 4:

Lapsi ei ole koskaan syyllinen

► SIVU 16

AIHEALUEET:

- Ei ole koskaan sinun syy, jos aikuinen koskettaa sopimattomalla tavalla sukuelimiäsi.
- Kenelle voit kertoa sellaisen salaisuuden, josta sinulle tulee paha olo?
- Hyvä ystävä kuuntelee ja auttaa toisia.

Jakso 1: OIKEUS MÄÄRÄTÄ OMASTA KEHOSTA

AIHE- ALUEET

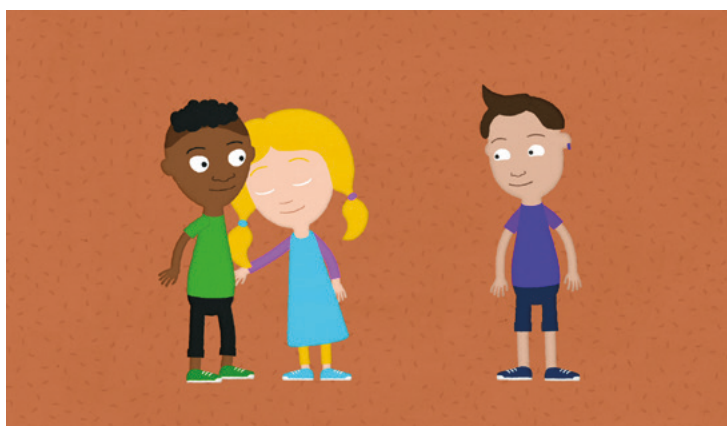
- Sinä päätät omasta kehostasi.
- Voit tuntea kehossasi monenlaisia hyviä tuntemuksia.
- Kerro aikuiselle, jos joku tekee kehollesi jotain hämmäntävää.

Esimerkkikysymyksiä:

1. KERTAUS

Mitä jaksossa tapahtui?

AIKUISELLE:

Aikuinen voi aloittaa keskustelun esimerkiksi kysymällä lapsilta, mitä jaksossa tapahtui. Kysymällä avoimia kysymyksiä aikuinen saa selville, mitä lapset oppivat jaksosta ja mitä he ymmärsivät. Avoimet kysymykset tuovat esiin myös lapsen mahdolliset väärinymmärrykset ja tarjoavat tilaisuuden niiden oikaisemiseksi. Joillekin lapsille aihe voi tuntua nololta. Lapset osaavat harvoin ilmaista itselleen tapahtunutta väärää asiaa – tapahtuneelle ei välttämättä löydy sanoja. Usein lapset kuuntelevat ja prosessoivat oppimaansa itse. Jakson tapahtumien kertaaminen voi toimia keskustelun avauksena.

2. KEHONI ON MINUN

Jaksossa todettiin, että jokainen päättää itse omasta kehostaan. On ihan sopivaa pyytää halausta ja siihen voi vastata 'kyllä' tai 'ei'. Monen mielestä on mukavaa halata toisia.

Ketä sinä halaat?

Mitä voit tehdä, jos joku pyytää halausta etkä halua halata?

Mitä voit tehdä, jos haluat olla mukava jollekin, joka puolestaan ei halua halata?

Sinä itse päätät, milloin joku toinen saa halata sinua. Myös toiset ihmiset päättävät itse, saako heitä halata. Jotkut haluavat halata usein, toiset vain silloin tällöin. Molemmat ovat ihan ok. Halatessa molempien täytyy haluta halata.

3. KUTKUTTAVA TUNNE

Tässä jaksossa puhuttiin mukavasta, kutkuttavasta tunteesta sukuelimissä. Tällaiset tuntemukset ovat ihan normaaleja.

Mitä ajattelet nyt, kun olet oppinut tästä kutkuttavasta tunteesta?

Onko sinulla kysyttävää?

Monista lapsista on mukavaa kosketella sukuelimiään tai muita kehonsa intiimialueita, mistä voi tulla kutkuttava tunne pippeliin ja pimppiin. Joistakin lapsista on myös jännittävää katsella tai koskea toisten lasten sukuelimiä. Tämän vuoksi sukuelinten koskettelusta on tärkeää keskustella. Monet lapset tutkivat ja koskettelevat toistensa sukuelimiä. Se on yleensä normaalia eikä siitä ole haittaa. Kukaan ei saa pakottaa toista ja jokaisella on oikeus pyytää ja käskä toista lopettamaan. Kukaan ei päättä toisen kehosta. Aikuiset, vanhemmat lapset tai teini-ikäiset eivät saa koskaan koskettaa sopimattomalla tavalla lapsen sukuelimiä tai pyytää lasta koskettamaan lapsen omia sukuelimiä, toisen lapsen tai aikuisen sukuelimiä, koska se on laitonta ja satuttaa lasta.

Miten sinun mielestäsi lapsen voi sattua, jos aikuinen koskettaa lapsen intiimialueita?

Jos aikuinen koskettaa sopimattomalla tavalla lapsen sukuelimiä, lapsen kehoon voi sattua samalla tavalla kuin silloin, kun saa mustelman tai naarmun. Aina sopimaton kosketus ja aikuisen huomionosoitukset eivät satuta lapsen kehoa, vaan se voi aluksi tuntua hyvältä ja kutkuttavalta. Kuitenkin sopimaton koskettaminen ja huomio satuttavat ajatuksia ja mieltä: tekee lapsen hämmentyneeksi, surulliseksi, saa pelkäämään tai voimaan pahoin. Joskus tällaiset ajatukset ja tunteet voivat nousta esiin vasta kosketuksen jälkeen. Pahan olon aiheuttaminen on satuttamista, joten on tärkeää kertoa turvalliselle aikuiselle hämmentävistä kokemuksista. Aikuinen ei saa koskaan koskettaa sopimattomalla tavalla lapsen intiimialueita. Intiimialueita ovat esimerkiksi pimppi, pippeli, pylly, rinnat ja nännit.

4. KÄSKE LOPETTAMAAN

Joskus lasten keskinäinen pelleily ja vitsailu voi olla aluksi hurjan hauskaa, mutta sitten voi käydä niin, ettei leikki olekaan enää hauskaa.

Mitä voit tehdä tilanteessa, joka ei sinusta yhtäkkiä enää olekaan hauskaa?

Miten voit osoittaa toisille, ettet halua enää jatkaa leikkiä, joka on lakannut olemasta hauska?

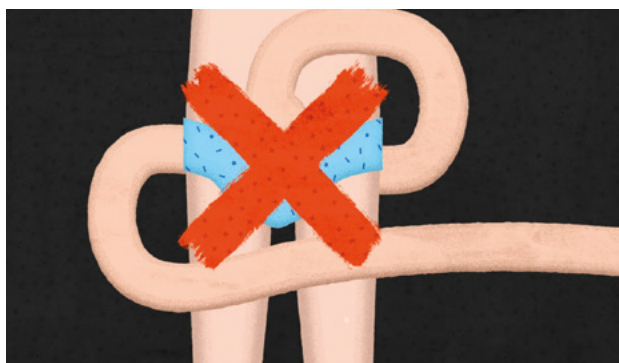
Voit aina pyytää tai käskä toista lopettamaan. Jos toinen ei lopeta, pitää siitä kertoa aikuiselle. Jos joku toinen lapsi käskää sinua lopettamaan, sinun pitää totella. Kyseinen leikki täytyy silloin lopettaa tai leikkiä täytyy muuttaa siten, että kaikilla on hauskaa.

5. LOPUKSI

Jos joku tekee jotain, mistä lapsi ei pidä tai mikä on kiellettyä, häntä pitää käskä lopettamaan. Lapsista voi kuitenkin olla vaikeaa käskä aikuista, joka on vanhempi, isompi ja vahvempi ja joka saattaa pyytää pitämään koskettamisen salaisuutena.

Mitä voit tehdä, jos et pysty käskemään toista lopettamaan?

Tällaisessa tilanteessa lapsen pitää aina kertoa jollekin aikuiselle, johon hän luottaa. Lapsen tulee kertoa tarvittaessa useammalle aikuiselle, kunnes hän saa apua ja mahdollinen seksuaalinen häirintä, houkuttelu tai seksuaaliväkivalta loppuu.

Jakso 2: SUOMEN LAKI

AIHE- ALUEET

- Lait koskevat kaikkia. Lait kertovat, mikä on sallittua ja mikä ei.
- Lait määräävät, että aikuisten tulee huolehtia lapsista ja etteivät aikuiset saa satuttaa lapsia.
- Lain mukaan aikuinen ei saa koskettaa lapsen sukuelimiä sopimattomalla tavalla.

Esimerkkikysymyksiä:

1. KERTAUS

Mitä jaksossa tapahtui?

2. LAKI

Mitä Vilman eno tekee hänelle? Onko se laillista?

Mikä tarkalleen on laki?

Lait ovat sääntöjä siitä, mikä on sallittua ja mikä ei ole sallittua. Lait koskevat kaikkia - niin lapsia, nuoria kuin aikuisia.

Mitä sääntöjä teillä on kotona?

Mitä sääntöjä meillä on luokassa?

Miksi on sääntöjä?

Sääntöjä on siksi, että jokaisella olisi turvallista olla. Sama koskee lakeja. Lait on säädetty siksi, että kaikilla olisi turvallista elää ja että kaikki tietäisivät, mitä saa ja mitä ei saa tehdä, mikä on laillista ja mikä on laitonta.

3. SEKSUAALIVÄKIVALTA ON LAITONTA

Keksitkö jotain, mikä on laitonta?

Tiedätkö jotain, mitä aikuiset eivät saa tehdä lapsille?

On laitonta tehdä sellaisia asioita, jotka saattavat vahingoittaa toista. Se on laitonta, jos aikuinen koskettaa lapsen intiimialueita sopimattomalla tavalla. Sitä kutsutaan seksuaaliväkivallaksi.

Seksuaaliväkivaltaa on monenlaista. Joskus jotkut aikuiset ajattelevat vääristyneesti lapsista ja saattavat haluta koskea lapsen pimpliä, pippeliä, pyllyä, rintoja ja nännejä tai haluavat, että lapsi tekee saman heille. Kaikki tämä on seksuaaliväkivaltaa. Seksuaaliväkivaltaa on myös se, että aikuinen laittaa pippelinsä lapsen suuhun, pimpliin tai pyllyyn tai pakottaa lapsen tekemään näin aikuiselle. Seksuaaliväkivallasta on kyse silloinkin, jos lapselle näytetään kuvia tai videoita, joissa ihmiset koskevat pippeliään, pimpliään, rintojaan ja pyllyään tai se, että otetaan lapsesta kuvia tai videoita koskemassa omaa, toisen lapsen tai aikuisen pippeliä, pimpliä tai muita intiimialueita. Aikuiset eivät saa tehdä näin. Se on laitonta.

Tekeekö Vilma jotakin laitonta?

Ei tee. Jos aikuinen koskettaa sopimattomalla tavalla lapsen sukuelimiä, aikuinen on se, joka toimii väärin ja laittomasti.

4. KUN AIKUINEN RIKKOO LAKIA

Suomessa on sääntöjä ja lakeja sekä ihmisiä, jotka valvovat niiden noudattamista.

Kuka valvoo, että sääntöjä noudatetaan kotona/luokassa?

Mitä tapahtuu, jos sääntöjä rikotaan?

Vilman eno on toiminut laittomasti. Mitä sinun mielestäsi Vilman pitäisi tehdä?

Mitä arvelet tapahtuvan, jos Vilma kertoo tapahtuneesta äidilleen?

Tiedätkö, kuka valvoo, että lakeja noudatetaan?

Poliisi vastaa siitä, että kaikki ihmiset noudattavat lakeja. Jos aikuiset tekevät jotain laitonta, on poliisin vastuulla varmistaa, että aikuiset lopettavat. Usein poliisilla kestää jonkin aikaa tutkia tapahtunutta voidakseen olla täysin varma, että aikuinen on tehnyt jotain laitonta. Tätä kutsutaan esitutkinnaksi. Kun poliisi suorittaa esitutkintaa, hän puhuu eri ihmisten kanssa ja kysyy paljon kysymyksiä saadakseen tarkasti selville, mitä on tapahtunut. Jos poliisi saa selville, että aikuinen on tehnyt jotain laitonta, hän kertoo siitä syyttäjälle. Syyttäjä päättää, mitä seuraavaksi tapahtuu ja seuraako asiasta oikeudenkäynti. Oikeudenkäynnissä tuomarit päättävät rangaistuksista ja siitä, miten laittomasti toiminut aikuinen saa apua. Joskus aikuinen saattaa rangaistuksena joutua vankilaan, missä hän saa tukea ja lisäapua laittoman käyttäytymisensä lopettamiseen. Näin toimimalla suojellaan kaikkia niitä ihmisiä, joita tämä aikuinen on satuttanut. Vankilarangaistuksen tarkoituksena on osoittaa lakia rikkoneelle aikuiselle, että hän on toiminut ehdottoman väärin ja laittomasti.

Lisätietoa rikosprosessista: pelastakaalapset.fi/kehonionminun/riku

AIKUISELLE:

Seksuaaliväkivallan uhriksi joutuneet lapset saattavat välittää tekijästä ja kantaa huolta siitä, mitä tapahtuu, jos tekijä joutuu vankilaan. Tämä saattaa estää lasta kertomasta kokemastaan seksuaaliväkivallasta. Lapsille tulee selittää, että vankilassa aikuista autetaan toimimaan niin, ettei hän enää tekisi laittomuuksia ja satuttaisi lapsia.

5. LAKI SUOJELEE LAPSIA

Laki määrittää, että jotkin asiat ovat laittomia ja niitä ei saa missään tilanteessa tehdä. On kuitenkin myös asioita, joita aikuisten pitää lain mukaan tehdä. Laki sanoo, että aikuisten on huolehdittava lapsista.

Kuinka aikuiset huolehtivat sinusta?

Ketkä aikuiset huolehtivat sinusta ja varmistavat, että sinulla on kaikki hyvin?

6. LOPUKSI

Jos aikuiset huomaavat, että lapseen saattaa sattua, heidän on toimittava suojellakseen lasta. Jos aikuinen esimerkiksi näkee, että lapsi on juoksemassa autotielle, hänen on toimittava, jotta lasta ei satu. Kaikkien aikuisten tulee auttaa apua tarvitsevia lapsia. Tämä on kirjoitettu lakiin ja kaikki aikuiset tietävät sen.

Jakso 3: MINUA PELOTTAA

AIHE- ALUEET

- Mitä voit tehdä, jos pelkää jotain tai jos joku pelottelee tai uhkailee?
- Mistä sinulle tulee turvallinen olo?

Esimerkkikysymyksiä:

1. KERTAUS

Mitä jaksossa tapahtui?

2. KUN PELOTTAA

Mitä Vilmale tapahtui jaksossa?

Miksi häntä pelotti?

Vilman eno kosketti sopimattomalla tavalla Vilman sukuelimiä. Eno suuttui Vilmale, kun Vilma sanoi, ettei halunnut enon koskevan häntä ja Vilma halusi kertoa asiasta äidilleen. Vilma pelkäsi enoa, sillä eno pelotteli ja uhkaili häntä. Eno sanoi lyövänsä Vilmaa, jos hän kertoisi tapahtuneesta jollekin. Eno väitti, että kaikki suuttuisivat Vilmale.

Onko eno sinusta oikeassa? Suuttuvatko kaikki Vilmale, jos hän kertoo tapahtuneesta?

Vilma ei ole tehnyt mitään väärää. Kukaan ei suutu Vilmale. Eno on tehnyt väärin ja kaikki aikuiset tietävät, että tällainen on laitonta. Kun Vilma kertoo toiselle aikuiselle, enon on lopetettava ja Vilma saa apua. Myös eno saa apua.

Mitä sinä pelkää?

Miltä pelko sinusta tuntuu?

3. TURVASSA

Mikä helpottaa oloasi, jos olet peloissasi?

Mitä voit tehdä, jotta sinulle tulee parempi olo?

Jos pelkää jotain, voit puhua siitä turvalliselle aikuiselle. Aikuiset lohduttavat ja huolehtivat sinusta. Sinulla saattaa olla hyvä ystävä tai turvalelu, jolta saat lohtua ja tukea vaikeisiin hetkiin. Sinun on siitä huolimatta kerrottava aikuiselle, jotta saat myös aikuisten apua.

4. TURVALLINEN AIKUINEN

Vilman eno tekee laittomia asioita Vilmalle ja satuttaa häntä. Hän sanoo asioita, jotka pelottavat Vilmaa.

Mitä sinun mielestäsi Vilman tulisi tehdä?

Vilman pitää kertoa asiasta turvallisille aikuisille.

Kenen puoleen sinä käännyt, jos haluat puhua jostakin, mikä voi tuntua vaikealta?

Miten aikuiset voivat saada olosi turvallisiksi?

Oletko kuullut hätänumerosta?

Sinulla on oikeus soittaa hätänumeroon 112, jos aikuinen koskettaa sopimattomalla tavalla intiimialueitasi tai tekee sinulle väkivaltaa. Hätänumeroon voi soittaa milloin tahansa, yöllä tai päivällä. Suomessa on myös Lasten ja nuorten puhelin, johon voit soittaa, jos olet kohdannut jotain hämmäntävää tai pelottavaa. Puhelimeen vastaavat sellaiset aikuiset, jotka ovat todella taitavia auttamaan lapsia ja nuoria. Tiesithän, että kaikki lapset voivat soittaa numeroon 116111, jos he joutuvat kokemaan jotakin hämmäntävää, ovat yksinäisiä tai jos lapsella ei ole turvallista aikuista kenelle kertoa kokemastaan.

AIKUISELLE:

Kuka tahansa lapsen elämässä oleva aikuinen voi olla tässä tarkoitettu turvallinen aikuinen. Olennaista on, uskaltaako lapsi uskoutua aikuiselle. Kertomisen kynnyksestä voi pyrkiä madaltamaan luomalla turvallinen ja kannustava ilmapiiri, jossa mistä tahansa aiheesta voi kysyä ja keskustella.

5. LOPUKSI

Useimmat aikuiset eivät koskaan tee lapsille mitään pahaa, laitonta tai pelottavaa. Valitettavasti on kuitenkin joitain aikuisia, jotka satuttavat lapsia. Jos sinä kohtaat aikuisen, joka tekee sinulle hämmäntäviä tai pelottavia asioita, kerro siitä aina jollekin toiselle aikuiselle. Kerro niin monta kertaa, että saat apua.

Jakso 4: LAPSI EI OLE KOSKAAN SYYLLINEN

AIHE- ALUEET

- Ei ole koskaan sinun syysi, jos aikuinen koskettaa sopimattomalla tavalla sukuelimiäsi.
- Kenelle voit kertoa sellaisen salaisuuden, josta sinulle tulee paha olo?
- Hyvä ystävä kuuntelee ja auttaa toisia.

Esimerkkikysymyksiä:

1. KERTAUS

Mitä jaksossa tapahtui?

2. SALAISUUKSIA, JOISTA TULEE PAHA OLO

Mitä Urakille tapahtui?

Mikä Urakin salaisuus on?

Urakilla on salaisuus. Salaisuus on se, että Maisa on koskettanut omia sukuelimiään Urakin ollessa paikalla. Maisa on koskettanut sopimattomalla tavalla myös Urakin sukuelimiä. Urak on lapsi ja Maisa on aikuinen.

Miltä ajattelet, että Urakista tuntuu?

Urak voi pahoin ajatellessaan tapahtunutta. Tällainen salaisuus ei ole mukava salaisuus, vaan sellainen, josta tulee paha olo. Aluksi Urakista tuntui, että se mitä Maisa teki, oli jotenkin jännää. Urak kuitenkin ymmärsi, että aikuiset, kuten Maisa, eivät saa koskettaa lasten sukuelimiä sillä tavalla. Urak pelästyi. Hänelle tuli myös vähän syyllinen olo, koska hän ei pyytänyt Maisaa lopettamaan ja ikään kuin ”oli leikissä mukana”.

Tekikö Urak jotakin laitonta?

Ei tehnyt. Maisan toiminta oli väärin ja laitonta, ei Urakin.

Mitä laitonta Maisa teki?

Maisa kosketti omia sukuelimiään silloin, kun Urak oli paikalla. Maisa kosketti Urakin pippeliä ja kutitti hänen pyllyään. Maisa myös näytti Urakille elokuvia, joissa aikuiset koskevat sukuelimiään. Lain mukaan aikuinen ei saa koskaan koskea sopimattomasti lapsen sukuelimiä tai näyttää elokuvia, jossa aikuiset koskevat toistensa sukuelimiä.

Miksi arvelet Maisan väittävän, että monet suuttuvat Urakille?

Maisa väittää näin, koska haluaa pelotella Urakin pitämään laittoman toimintansa salaisuutena. Maisa haluaa, ettei Urak kertoisi tapahtuneesta kenellekään.

3. SYY EI OLE KOSKAAN LAPSEN

Miksi Urak ei uskalla kertoa isälleen, mitä tapahtui?

Voi olla vaikeaa kertoa sellaisesta salaisuudesta, josta tulee paha olo. Urak saattaa pelätä, että aikuiset suuttuvat hänelle, varsinkin kun Maisa on näin Urakille väittänyt. Urakia kaduttaa, että hän valehteli isälleen. Urakia pelottaa ja hän ajattelee tapahtuneen olleen hänen syytään. Lapsi ei ole koskaan syyllinen siihen, jos aikuinen koskettaa sopimattomalla tavalla lapsen sukuelimiä. Urak myös pitää Maisasta. Urakista on mukavaa, että aikuinen kaveri haluaa olla ja leikkiä hänen kanssaan, ja heillä on ollut hauskaa yhdessä. Urakia pelottaa, mitä tapahtuisi, jos hän kertoisi Maisan toiminnasta muille aikuisille. Urakin täytyy kuitenkin puhua aikuiselle, vaikka hän tykkää kovasti Maisasta. Se, mitä Maisa tekee, on laitonta ja muiden aikuisten pitää auttaa Maisaa lopettamaan.

4. KENELLE VOIT PUHUA?

Lopulta Urak kertoo salaisuudesta ja siitä, mitä hän ja Maisa ovat tehneet.

Kenelle Urak kertoo asiasta?

Urak kertoo tapahtuneesta isälleen. Urakin isä ei suutu, vaan lohduttaa ja suhtautuu ymmärtäväisesti. Kaikkien aikuisten pitää huolehtia, että lapset ovat turvassa. Laissa sanotaan näin. Tämän vuoksi on erittäin tärkeää kertoa aina aikuiselle, jos sinulle tapahtuu jotain, mikä hämmentää, pelottaa tai saa sinut surulliseksi. Myös sellaiset salaisuudet, joista tulee paha olo, on tärkeää kertoa aikuiselle.

Millainen olo Urakilla on sen jälkeen, kun hän on puhunut isälleen?

Kenelle aikuiselle sinä mieluiten kerrot surullisia tai vaikeita asioita?

Sinulla saattaa olla monia aikuisia, joille voit jutella ja kertoa asioista: opettaja, äiti, isä tai isovanhempi. Jokaisen aikuisen tehtävä on huolehtia sinusta ja varmistaa, että sinulla on hyvä ja turvallinen olla. Jokainen näistä aikuisista, ja monet muut heidän lisäkseen, ovat ihmisiä, joille voit puhua, jos pelkää jotain. Jos satut kertomaan jollekin aikuiselle, joka ei kuuntele sinua, kerro asiasta jollekin toiselle aikuiselle! On olemassa myös Lasten ja nuorten puhelin 116111, johon voit soittaa. Soittamalla tähän numeroon voit puhua mukaville aikuisille, jotka ovat erittäin taitavia auttamaan lapsia.

5. LOPUKSI: HYVÄ YSTÄVÄ KUUNTELEE JA AUTTAA

Aikuisten tulee huolehtia lapsista, mutta myös lapset voivat huolehtia toisistaan! Hyvä ystävä kuuntelee, auttaa ja pitää huolta. Olemme erityisen hyviä ystäviä silloin, kun pidämme huolta toisistamme.

Miten voimme huolehtia toisistamme?

Lapset voivat huolehtia toisistaan siten, ettei tehdä sellaista, mistä toinen ei pidä tai mitä toinen ei halua tehdä. Hauskaakin leikkiä leikittäessä käy joskus niin, että toinen sanoo, ettei leikki olekaan hänestä enää hauskaa. Tällaisessa tilanteessa toinen saattaa pyytää lopettamaan, hänelle voi tulla paha mieli tai hän voi vain yllättäen olla hiljaa. Silloin täytyy muuttaa leikkiä niin, että se on taas kaikista hauskaa tai sitten leikki pitää lopettaa kokonaan.

Mitä tehdä, jos ystävä kertoo salaisuudesta, josta hänelle tulee paha olo?

Sinun voi olla vaikea tietää, mitä tehdä, jos ystäväsi kertoo, että joku on tehnyt hänelle jotain, mistä tulee paha olo. Ystävä on voinut vannottaa sinua olemaan kertomatta asiasta kenellekään. Vaikka olisitkin luvannut pitää salaisuuden, sinun täytyy silti kertoa asiasta aikuiselle. Yhdelläkään lapsella ei pitäisi olla sellaisia salaisuuksia, joista tulee paha olo. Tällaisessa tilanteessa lapsi tarvitsee aina aikuisten apua. Sinä voit ehdottaa, että kerrotte yhdessä aikuiselle. Tai sitten sinä voit kertoa aikuiselle itse. Hyvät ystävät auttavat toisiaan ja pahaa oloa tuovista salaisuuksista tulee kertoa, vaikka olisitkin luvannut olla kertomatta.

AIKUISELLE:

Keskustelun päätteeksi kannattaa vielä puhua lapsille niistä aikuisista, joihin he luottavat. Lapsille tulee painottaa, että myös opettaja on aikuinen, jolle he voivat puhua. Lasten kanssa kannattaa tehdä jokin aktiviteetti, jonka avulla hätänumero 112 sekä Lasten ja nuorten puhelinnumero 116111 jäävät paremmin mieleen. Aktiviteetti voi olla vaikkapa yhdessä tehty piirros, laulu tai leikki ja sen voi toistaa lasten kanssa myöhemmin kertauksena. Jos aikaa jää, kannattaa teettää lapsilla harjoitus ”Opetä lapsi käyttämään puhelinta oikein – hätätilanteessakin”. Harjoitus kuvataan yksityiskohtaisesti täällä:

pelastakaalapset.fi/kehonionminun/112

Muita mahdollisia lasten kysymyksiä

Alle on listattu muita kysymyksiä, joita lapset saattavat kysyä katsottuaan animaatiosarjan jaksoja. Lisäksi alle on koottu vinkkejä ja esimerkkivastauksia keskustelun tueksi.

1 Miten minä olen voinut olla siemen? Miten siemen meni äidin mahaan?

Kehoni on minun -animaatiosarjan jaksossa opetettiin, että lapsi on ollut joskus ihan pikkuruinen siemen. Kun miehen pippelistä tulee spermaa, ja se kohtaa munasolun naisen mahassa, niistä muodostuu alkio. Tämä alkio on ihmisen alku, se on pienempi, kuin pikkuruinen siemen.

Useimmat vauvat tehdään niin, että heidän äitinsä ja isänsä halailevat ja pussailevat alasti. Silloin vanhemmille tulee kutkuttava tunne sukelmiin, mikä saa isän pippelin kovaksi ja äidin pimpin liukkaaksi. Isä laittaa pippelinsä äidin pimppiin. Pimppi on se reikä, joka tytöillä ja naisilla on pissareian ja pyllyreian välissä. Kun isän pippeli on äidin pimmissä, siitä tulee siittiöitä sisältävää valkoista nestettä, jota sanotaan spermaksi. Siittiöt uivat hurjaa vauhtia kohti äidin munasolua. Joskus siittiöt pääsevät uimaan niin pitkälle, että yksi niistä kohtaa äidin munasolun, jolloin muodostuu vauvan alku. Vauva kasvaa syvällä äidin mahan sisällä yhdeksän kuukautta ja lopulta vauva on valmis! Joskus vanhemmat tarvitsevat apua saadakseen vauvan. On myös erilaisia perheitä, joillakin lapsilla voi olla esimerkiksi vain yksi vanhempi tai useita vanhempia.

AIKUISELLE:

Yllä oleva vastaus on vain yksi mahdollinen tapa selittää asia. Vastauksia tulee aina soveltaa lapsen ikä- ja kehitystasoa vastaaviksi. Lisäksi tulee huomioida lasten erilaiset perhetaustat, kuten sateenkaari- ja uusperheet. Yksikään lapsi ei saa tuntea itseään leimautuneeksi tai syrjityksi.

2 Miksi jotkut aikuiset haluavat koskettaa sopimattomalla tavalla lapsen sukuelimiä ja intiimialueita?

Tämä on erittäin hyvä kysymys, johon ei ole yhtä yksittäistä vastausta. Lapsiin kohdistuva seksuaalinen kiinnostus on monisyinen ilmiö, eikä mikään yksittäinen tekijä selitä sitä. Tästä syystä on vaikea selittää, miksi joku haluaisi tehdä seksuaaliväkivaltaa lapsille. Tiedetään kuitenkin varmaksi, että seksuaaliväkivalta ei ole koskaan lapsen syy ja sopimaton lapsen intiimialueiden ja sukuelinten koskeminen on aina laitonta, eikä toimintaan ole mitään tekosyitä. Aikuiset, jotka toimivat näin, tarvitsevat muilta aikuisilta apua tekojen lopettamiseen. Lapset, jotka joutuvat kokemaan seksuaaliväkivaltaa, tarvitsevat apua. Tämän vuoksi on äärimmäisen tärkeää kertoa asiasta aina turvalliselle aikuiselle.

AIKUISELLE:

Lapsilla on oikeus saada tietoa ja heidän kysymyksiinsä tulee vastata. Lapset jäsentävät maailmaa ja asiayhteyksiä usein kysymysten kautta. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että heidän tulee saada ikätasolleen sopimatonta tietoa tai tyhjentäviä vastauksia. Yllä on tyypillinen esimerkkikysymys ja vastausehdotus, johon ei ole sisällytetty kaikkia selitysvaihtoehtoja sille, miksi joku haluaa tehdä seksuaaliväkivaltaa lapselle. Lapselle voi myös vastata esimerkiksi sanomalla: ”Tuo on todella hyvä kysymys. Miksi sinun mielestäsi aikuinen tekisi sellaista lapselle?” Tällä keinoin voidaan kumota lapsen mahdollisia vääriä käsityksiä tai vahvistaa lapsen omia ajatuksia seksuaaliväkivallan syistä.

On tärkeää tiedostaa, että lapset saattavat joskus kysyä asioita muistakin syistä kuin aidosta tiedonhastuksesta. Lapsi saattaa haluta kertoa jostakin, mitä hänelle on tapahtunut ja avata keskustelua tapahtuneesta esittämällä kysymyksiä. On tärkeää, että lapselle annetaan tähän mahdollisuus. Lapsen edun mukaista ei kuitenkaan ole kertoa kokemastaan seksuaaliväkivallasta ryhmätilanteessa vaan päinvastoin. Tällaisessa tilanteessa opettajan tulee ohjata keskustelua siten, että lapsi pääsee kertomaan tapahtuneesta ja kokemastaan turvallisessa ympäristössä.

3 Isä laittoi lääkettä pyllyyni, kun olin kipeä. Se sattui ja tuntui pahalta. Saako näin tehdä?

Joskus aikuisten täytyy auttaa lasta ja koskea lapsen kehoon ja intiimialueisiin. Lapsi saattaa esimerkiksi tarvita aikuisen apua pyllyn pyyhkimiseen vessassa käynnin yhteydessä, sukuelinten pesuun tai lääkkeen antamiseen. Joskus hoidolliset toimenpiteet saattavat tuntua lapsesta epämukavalta ja jopa sattua. Aikuisen on kuitenkin tehtävä näitä asioita, jotta lapsi tulee hyvin hoidetuksi ja pysyy terveenä. Tällainen on sallittua ja täysin normaalia.

4 Miksi on väärin ja laitonta laittaa lapsi koskettelemaan aikuisen intiimialueita?

Jos aikuinen ja lapsi koskevat sopimattomasti toistensa sukuelimiä, lasta saattaa sattua. Lasta saattaa sattua suuhun, pyllyyn, pimpliin tai pippeliin. Lasta saattaa pelottaa tai hämmentää, ja hän voi järkyttyä tai voida pahoin. Vilmasta oli outoa, kun Vilman eno pyysi Vilmaa kampaamaan pippelinsä ympärillä olevia karvoja. Jälkikäteen Vilma voi pahoin, ja hän alkoi jännittää enon tapaamista. Vilman enolla ei ole lupaa tehdä tällaista, koska se on väärin ja laitonta. Laki sanoo näin hyvin selvästi.

5 Saavatko lapset kosketella toistensa intiimialueita?

Monista lapsista on mukavaa kosketella omia sukuelimiään. Monista lapsista on myös mukavaa tutkia ja koskea toisten, suunnilleen saman ikäisten lasten, intiimialueita ja leikkiä esimerkiksi lääkäroleikkejä. Se on sallittua, jos se on kaikista mukava hetken kestävä leikki. Ketään ei saa pakottaa tai huijata mukaan koskemaan sukuelimiä tai leikkimään lääkäriä. Jokaisella lapsella on oikeus päättää omasta kehostaan. Muiden kehoa tulee kunnioittaa eikä toisen sukuelimiä saa koskea ilman lupaa.

6 Saavatko aikuiset koskea toistensa intiimialueita?

Aikuiset saavat halutessaan koskea ja hyväillä toistensa sukuelimiä. Aikuiset haluavat usein tehdä näin omassa rauhassaan. Monet aikuiset tykkäävät tehdä näin silloin, kun heillä on aikuinen tyttö- tai poikaystävä tai kumppani. Aikuiset eivät saa kuitenkaan koskaan koskea sukuelimiä lasten nähden, sillä se on väärin ja laitonta.

7 Miksi Vilman eno pelottelee häntä? Miksi Maisa väittää Urakille, että monet ihmiset suuttuisivat Urakille?

Eno ja Maisa pelottelevat Vilmaa ja Urakia, koska heitä huolestuttaa ja pelottaa, että muut aikuiset saavat tietää heidän pahoista ja laittomista teoistaan. He eivät haluaisi jäädä kiinni, koska silloin heidän täytyisi lopettaa toimintansa. Jotkut aikuiset haluavat koskea sopimattomalla tavalla lasten intiimialueita, vaikka ei saa tehdä. He pelottelevat lapsia, jotta voisivat jatkaa toimintaansa ja etteivät jäisi kiinni. Lapsen pitää kertoa pelottelusta toiselle aikuiselle, vaikka kertominen pelottaisi. Tällaisessa tilanteessa lapsi tarvitsee aina aikuisen apua. Myös aikuiset, jotka tekevät lapsille pahaa, tarvitsevat toisten aikuisten apua.

8 Mitä tapahtuu, jos lapsi kertoo jollekulle seksuaaliväkivallasta? Mitä tapahtuu, jos Vilma tai Urak kertoo aikuiselle?

Aikuisen pitää auttaa lasta ja soittaa poliisille. Poliisi estää Vilman enoa ja Urakin ystävää Maisaa toimimasta näin. Vilma ja Urak pääsevät kertomaan tapahtuneesta aikuisille, jotka auttavat heitä. Nämä aikuiset ovat todella taitavia juttelemaan lasten kanssa siitä, mikä hämmentää, pelottaa tai suututtaa tai saa heidät surulliseksi tai voimaan pahoin.

9 Miksei Vilma voi kertoa jollekin tai huutaa ”lopetä”?

Ihmiset toimivat hämmentävissä ja pelottavissa tilanteissa eri tavoin. Jotkut huutavat ja jotkut juoksevat karuun. Jotkut ovat niin hämmentyneitä tai peloissaan, että menevät aivan hiljaiseksi eivätkä uskalla liikkua. Se voi tuntua melkein siltä kuin muuttuisi jääkimpaleeksi. Ehkä Vilmalle kävi näin.

Vilmasta on myös vaikeaa olla tottelematta enoa. Aikuiset yleensä päättävät, mitä lapset saavat tehdä. Lasten tulee yleensä kuunnella ja totella aikuista. Aikuista ei pidä kuitenkaan totella, jos hän haluaa tehdä jotain väärää, pahaa ja laitonta, kuten koskea sopimattomalla tavalla lapsen sukuelimiä. Näissä tapauksissa lapsilla on oikeus sanoa ei ja kertoa asiasta muille aikuisille.

Miksi aikuisten on vaikea puhua lapsille seksuaaliväkivallasta?

Aikuiset voivat olla epävarmoja siitä, miten kertoa ja keskustella seksuaaliväkivallasta lapsen kanssa. Tähän voi olla useita syitä.

Huoli siitä, että lapsi säikähtää

Lapsen seksuaalisuus eroaa perustavanlaatuisesti aikuisen seksuaalisuudesta. Lapsi voi myös reagoida monin eri tavoin keskusteluun seksuaaliväkivallasta. Jotkut lapset saattavat esimerkiksi säikähtää saadessaan tietää, että jotkut aikuiset tekevät laittomia asioita lapsille. Lapsille kuitenkin puhutaan muistakin pelottavaksi koetuista asioista, kuten varovaisuudesta liikenteessä ja miten toimia tulipalon syttyessä. Näistä uhista puhuminen koetaan luontevaksi ja aikuiset pyrkivät löytämään tasapainon sen välillä, miten opettaa lapsille turvataitoja ja itsesuojelua säilyttämättä heitä liikaa. Tämä tasapaino täytyy löytää myös silloin, kun lasten kanssa puhutaan seksuaaliväkivallasta. Lapset kokevat olonsa turvalliseksi, kun he tietävät, että heillä on oikeus fyysiseen koskemattomuuteen ja oikeus käskää toista lopettamaan ja että he voivat aina kertoa aikuiselle, jos he kokevat jotain pelottavaa. Tässä oppaassa on neuvoja ja ehdotuksia siitä, miten keskustella aiheesta lapsen kanssa.

Huoli siitä, että lapset alkavat sepittää kuvitteellisia tarinoita

On väärin olettaa, että lapset alkaisivat sepittää valheellisia tarinoita aikuisista, kun heille on kerrottu ikätasoisesti seksuaaliväkivallasta ja turvataidoista. Yleensä lapset eivät kerro tai vähättelevät aikuisten heihin kohdistamaa seksuaaliväkivaltaa. Jos lapsi kertoo joutuneensa seksuaaliväkivallan uhriksi, on se osoitus luottamuksesta. Asiasta tulee välittömästi tehdä ilmoitus lastensuojeluviranomaisille ja poliisille jatkotoimenpiteitä varten. Viranomaisten tehtävä on arvioida, onko lapsen kertomus totta vai ei. Lasta tulee uskoa, ja hänelle tulee tarjota tukea hänen arkiympäristössään.

Vääränlaiset käsitykset lapsen kehityksestä

Jotkut aikuiset pelkävät, että seksuaalikasvatus rohkaisee lapsia ryhtymään sellaisiin seksuaalisiin tekoihin, joihin he eivät ole vielä ikä- ja kehitystasonsa osalta valmiita. Lapsilla on kuitenkin seksuaalisia tunteita, ja he ovat uteliaita oman ja toisten kehojen suhteen. Monet lapset tutkivat ja koskettelevat sukuelimiään nuoresta iästä alkaen. Tämä on luonnollista, tervettä ja tavallista.

Lapset alkavat tutkia omaa seksuaalisuuttaan eri ikäisinä. Aikuisen tulee suhtautua lapsen luontaiseen kiinnostukseen hyväksyvästi ja avoimuudella. Lapsen kanssa tulee keskustella seksuaalisuudesta, rajoista ja lapsiin kohdistuvasta seksuaaliväkivallasta. Aikuisen tulee auttaa lapsia tunnistamaan omat rajansa ja oikeutensa fyysiseen koskemattomuuteen. Näin lapselle kehittyy kunnioitus myös muiden rajoja ja fyysistä koskemattomuutta kohtaan. Lapselle ei ole haitallista tutkia omaa kehoaan ja kosketella sukuelimiään. Lapsen tulee kuitenkin ymmärtää, mikä on oikein ja mikä väärin, mikä on vaarallista ja mikä laitonta.

Vaivaantuneisuus henkilökohtaisista kysymyksistä kehoon ja seksiin liittyen

Keskustelu lapsen kanssa seksuaaliväkivallasta edellyttää keskustelua kehosta ja seksuaalisuudesta. Ennen asioiden puheeksiottoa lapsen kanssa on hyvä pohtia omaa suhtautumistaan seksuaalisuuteen ja pyrkiä tiedostamaan omia tunteita ja ajatuksia. Voi olla, että aikuisen oma suhtautuminen tai mahdollinen tiedon puute vaikuttavat lapsen kanssa käytävään keskusteluun.

On myös tavallista, että näistä aiheista puhuminen voi tuntua vaivaannuttavalta ja epämukavalta. Kaikkiin lapsen kysymyksiin tulee kuitenkin vastata rehellisesti. Jos lapsi kysyy esimerkiksi aikuisen seksielämästä, lapselle voi vastata kertomalla, että ne ovat yksityisiä, aikuisten asioita. Pääasia on, ettei lapsen kysymyksiä torjuta. Asioista kysymisessä ei ole mitään hävettävää. Lapsella on oikeus tietoon ja suojeluun seksuaaliväkivallasta. Tämä opas keskittyy seksuaaliväkivallan ennaltaehkäisemiseen eikä korvaa ikätasoisia seksuaalikasvatusta.

Lisätietoa lapsen seksuaalisesta kehityksestä ja seksuaalikasvatuksesta löydät esimerkiksi täältä:

pelastakaalapset.fi/kehonionminun/lisatietoa

Opettajalle: Opetukseen valmistautuminen

Hyvä valmistautuminen on tärkeää.

- On suositeltavaa, että koulussa on ajantasainen **toimintasuunnitelma** seksuaalisen häirinnän, houkuttelun ja seksuaaliväkivallan eri tilanteisiin. Suunnitelman tulisi sisältää ennaltaehkäiseviä toimenpiteitä ja selkeät toimintaohjeet. Suunnitelma tulee huomioida koulun toiminnassa ja jalkauttaa käytäntöön. Koulun henkilöstön, lasten huoltajien ja oppilaiden tulee olla tietoisia suunnitelmasta. Mikäli koulussa ei ole valmista toimintasuunnitelmaa, esimerkiksi täältä saa vinkkejä sen laatimiseen: pelastakaalapset.fi/kehonionminun/ohjeistus
- **Koulun yhteiset toimintaperiaatteet.** Koulun henkilöstön on hyvä keskustella yhdessä lapsille annettavasta opetuksesta liittyen seksuaalikasvatukseen, seksuaaliväkivaltaan ja turvataitoihin. Suosittelemme opetuksen toteuttamista esimerkiksi toisen opettajan, koulun terveydenhoitajan, lääkärin tai koulukuraattorin kanssa. Kaikkien koulun ammattihenkilöiden tulee tietää toimintaperiaatteista liittyen seksuaaliväkivaltaan ja sen opetukseen.
- **Kehen ottaa yhteyttä?** Opettajan on hyvä ottaa etukäteen selvää, miten toimia ja kehen ottaa yhteyttä, mikäli lapsi kertoo kokemastaan seksuaaliväkivallasta tai mikäli opettaja epäilee lapsen kohdistuneen seksuaaliväkivaltaa. Neuvoja ja asiantuntevaa ohjausta tulee kysyä ensisijaisesti oman kunnan sosiaali- ja kriisipäivystyksestä tai poliisilta. Muita auttavia palveluita ovat esimerkiksi Pelastakaa Lapset ry:n Lasten suojele ja Nettivihje -toiminto ja Rikosuhripäivystys.
- **Harjoittelu auttaa.** Monelle aikuiselle seksuaaliväkivallasta keskustelu lasten kanssa voi tuntua hankalalta. Opettajan kannattaa harjoitella aiheesta keskustelemista ja varautua vastaamaan lasten mahdollisiin kysymyksiin. Opettajan tulee käyttää oikeaa terminologiaa ja kertoa kehon eri osista lapsille niiden oikeilla nimillä. Suosittelemme välttämään kiertoilmaisuja. Esimerkiksi pimppi ja pippeli ovat lapselle sopivia termejä.
- **Huoltajien tiedotus.** Huoltajia tulee tiedottaa seksuaaliväkivaltaan liittyvästä opetuksesta kuluvan kouluvuoden aikana. Vanhemmille ei kuitenkaan tule antaa tarkkaa opetuksen päivämäärää, sillä:
 - Jos lapsi kohtaa kotonaan seksuaaliväkivaltaa, hänet saatetaan pitää kotona kyseisenä päivänä.
 - Jos lapsi on kokenut seksuaaliväkivaltaa, hän saattaa itse jättäytyä pois koulusta, koska häntä pelottaa.
 - Jos lapsi on poissa muista syistä samana päivänä, saattaa se aiheuttaa perusteettomia epäilyjä.Malli tiedotteesta löytyy täältä: pelastakaalapset.fi/kehonionminun/tiedote
- **Jos on tiedossa, että lapsi on aiemmin joutunut seksuaaliväkivallan uhriksi, tulee se huomioida opetuksen suunnittelussa.** Seksuaaliväkivaltaa kokeneelle lapselle ja hänen huoltajilleen tulee kertoa tulevasta opetuksesta. Opetuksesta tulee keskustella myös oppilashuollon henkilöstön kanssa ennen sen toteutusta. Jos seksuaaliväkivaltaa kokenut lapsi osallistuu opetukseen, hänelle tulee tarjota mahdollisuus opetusmateriaalin läpikäymiseen etukäteen aikuisen kanssa. Lapsen kanssa tulee sopia etukäteen, miten hän toivoo toimittavan ja keneltä hän voi saada tarvittaessa keskusteluapua. Huom! Opettajalla ei ole aina tietoa siitä, onko lapsiryhmässä seksuaaliväkivaltaa kokeneita lapsia. Tieto ja ohjeistus seksuaaliväkivallasta eivät vahingoita, vaan suojelevat lasta.
- **Opetuksen jälkeen.** Lapsille tulee kertoa, että heillä on mahdollisuus kysellä kysymyksiä ja keskustella aiheesta vielä opetustuokion jälkeenkin – myös kahden kesken opettajan tai oppilashuollon ammattilaisen kanssa. Opettajan tulee valmistautua myös konkreettisin keinoin siihen, että lapsi kertoo kokemastaan seksuaaliväkivallasta opetuksen jälkeen. Muista, että lapsen edun mukaista ei ole, että lapsi kertoo kokemastaan seksuaaliväkivallasta ryhmätilanteessa.

Norjankielinen Kehoni on minun -animaatio ja -opetusmateriaali on toteutettu laajassa moniammatillisessa asiantuntijayhteistyössä:

- **Stine Kühle-Hansen**, opettaja, auktorisoitu seksuaaliväkivallan (NACS), kehittäjä kansallisessa seksuaaliväkivallan vastustamiseksi perustetussa organisaatiossa, National Association against Sexual Abuse, LMSO
- **Anne Kristine Bergem**, lääkäri, psykiatrian erikoislääkäri, kirjailija ja tutkijatohtori Nordin yliopistossa
- **Inger Lise Stølsvik**, juristi, johtaja inestien ja seksuaaliväkivallan uhrien tukikeskus Telemarkissa
- **Tom Nybø**, erityistason seksuaaliterapeutti (NACS) kirkon perheterapiapalveluissa (Stiftelsen Kirkens Familievern, Sør-Rogaland)
- **Pia Friis**, varhaiskasvatuksen opettaja (Kanvas Kompetanse)
- **Svein Schøgren**, opettaja, toimittaja ja puheenjohtaja seksuaaliväkivaltaa kokeneiden miesten Utsattmann-verkostossa
- **Kari Stefansen**, tutkija (NOVA, Norjan sosiologian tutkimus ja NKVTS, Norjan Väkivallan ja traumaperäisen stressin tutkimus)

Suomenkielinen Kehoni on minun -opas on tuotettu norjankielisen oppaan pohjalta.

Ensimmäisen painoksen Kehoni on minun -oppaasta ovat tuottaneet Pelastakaa Lapset ry:n Lasten suojele ja Nettivihje -toiminnon:

- erityisasiantuntija **Nina Vaaranen-Valkonen** (VTM, psykoterapeutti, terveydenhoitaja, TF-CBT)
- asiantuntija **Hanna-Leena Laitinen** (YTM, sosiaalityöntekijä)
- asiantuntija **Pauliina Sillfors** (VTM)
- asiantuntija **Minna Kylmälahti** (KM)

Kehoni on minun -oppaan toisen painoksen tuottamisesta ovat vastanneet Pelastakaa Lapset ry:n Lasten suojele ja Nettivihje -toiminnon:

- erityisasiantuntija **Hanna Mäki-Tuuri** (Psykologi (PsM), FM, kliininen seksologi)
- asiantuntija **Eveliina Karhu** (MA International Relations)
- asiantuntija **Janita Tasa** (kättilö, TtM)
- asiantuntija **Pauliina Sillfors** (VTM)

Suomenkielinen oppaan kommentointiin ovat osallistuneet alan asiantuntijat:

- Dosentti (PsT), **Taina Laajasalo**
- Vaativan erityistason psykoterapeutti (PsM), **Reetta Aalto-Setälä**

Tekstin työstö: viestintäkoordinaattori **Senni Puustinen**

Suomenkielisen oppaan taitto: viestintäassistentti **Atte Nykänen**

Yhteisrahoitettu Euroopan unionin
Verkkojen Eurooppa -välineestä

*Tästä julkaisusta vastaa yksinomaan sen laatija.
Euroopan unioni ei vastaa sen sisältämien tietojen käytöstä.*

Pelastakaa Lapset - Rädda Barnen
Save the Children

Pelastakaa Lapset ry
Koskelantie 38, PL95, 00610 Helsinki
Puh. 010 843 5000

www.pelastakaalapset.fi

Pelastakaa Lapset ry on poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton, vuonna 1922 perustettu kansalaisjärjestö, joka edistää lapsen oikeuksien toteutumista Suomessa ja maailmalla.